

СУЧАСНИЙ СТАН РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ЗАМКІВ ТА ФОРТЕЦЬ КАРПАТО-ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена проблемі рекреаційно-туристичного використання середньовічних замків та фортець Карпато-Подільського регіону України. На основі аналізу їх сучасного використання були виділені чотири групи, куди увійшли однорідні за цим показником пам'ятки середньовічної оборонної архітектури – замки та фортеці або їх руїни.

Ключові слова: рекреаційно-туристичне використання, середньовічні замки та фортеці, руїни замків та фортець, замки-палаці.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Середньовічна оборонна архітектура України сьогодні є однією з найменш прилаштованих для потреб туристичного бізнесу в Європі. Ті незначні кроки, що сьогодні здійснюються в цьому напрямі, не дозволяють у недалекому майбутньому сподіватись на суттєве покращення ситуації.

Більшість середньовічних замків і фортець України або їх руїн та залишків зосереджені на території Карпато-Подільського регіону. Всього таких пам'яток у регіоні налічується 87. Стан багатьох з них – критичний. Пам'ятки не охороняються, а відсутність ремонтно-реставраційних робіт тощо прискорюють їх подальше руйнування. Це зумовлює низький рівень туристичної привабливості багатьох оборонних пам'яток середньовіччя в регіоні.

У статті наведені результати дослідження сучасного стану рекреаційно-туристичного використання середньовічних замків та фортець Карпато-Подільського регіону України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного використання середньовічних замків та фортець України був зроблений О.В. Жуковою у 2007 році [1]. Проте, цей аналіз враховує тільки використання приміщень вцілілих пам'яток. Тому в ньому не були враховані заходи, які відбуваються на територіях замків та фортець, зокрема анімаційні (фестивали середньовічної та сучасної культури, лицарські турніри тощо). В інших більш ранніх публікаціях запропоновано всі оборонні споруди України поділити на чотири класи в залежності від ступеня їх збереженості та відповідно можливостей туристично-краєзнавчого використання [3]. Запропонований О.В. Лесиком підхід та класифікація пам'яток оборонної архітектури були доповнені [5] та використані у подальших дослідженнях [4].

Формулювання цілей статті. Завданнями дослідження було: 1) провести аналіз сучасного стану рекреаційно-туристичного використання середньовічних замків і фортець Карпато-Подільського регіону України, їх руїн та залишків; 2) згрупувати всі пам'ятки регіону в однорідні групи за станом рекреаційно-туристичного використання.

Виклад основного матеріалу. З семи областей Карпато-Подільського регіону за кількістю середньовічних замків та фортець або їх руїн і залишків, а також замків перебудованих у палаці чи палаців збудованих на місцях замків, на першому місці *Тернопільська область* (32 пам'ятки), далі йдуть *Львівська* (15), *Хмельницька* (13), *Закарпатська* (10), *Вінницька* (9), *Івано-Франківська* (7) та *Чернівецька* (1).

Проведення аналізу показало суттєві відміни у стані сучасного рекреаційно-туристичного використання середньовічних замків та фортець регіону дослідження. За результатами аналізу всі об'єкти дослідження були поділені на чотири групи. При поділі на групи в першу чергу враховувалось: 1) сучасний стан рекреаційно-туристичного використання та збереження пам'яток; 2) історико-культурне значення (цінність) пам'яток; 3) проведення або відсутність ремонтно-реставраційних робіт, впорядкування території пам'яток. Також при поділі на групи було враховано чи був перебудований замок у палац або споруджений на місці замку.

Перша група складається з двох підгруп. До першої увійшли середньовічні замки та фортеці, які відносно добре збереглись, частково реставровані або відновлені, а їх приміщення сьогодні використовуються під музеї чи окремі експозиції (в усіх пам'ятках групи), заклади харчування (*Одеський, Мукачівський та Ужгородський замки, Кам'янець-Подільська та Хотинська фортеці*) тощо. Вони також є місцем проведення конференцій, семінарів (*Одеський замок*), фестивалів середньовічної та сучасної культури, днів міста та інших заходів для туристів (*фортеці в Хотині, Меджибожі, Кам'янець-Подільському, замки в Мукачевому, Ужгороді, Збаражі та Олеську*) тощо.

Замки Львівської області є філіями Львівської галереї мистецтв [6]. У Карпато-Подільському регіоні до цієї підгрупи відносяться дев'ять пам'яток (табл. 1), сім із них входять до складу історико-культурних заповідників.

Таблиця 1

Рекреаційно-туристичне використання збережених середньовічних замків та фортець Карпато-Подільського регіону України

№	Місцезнаходження пам'ятки та час її створення	Сучасне та заплановане використання приміщень і території пам'ятки
Збережені середньовічні замки або фортеці, використовуються з метою рекреації та туризму		
<i>Львівська область</i>		
1	<u>Жовківський р-н, смт. Жовква</u> - комплекс споруд замку Жолкевських 1594 – 1606 рр.	<u>Культосвітні установи:</u> історико-художній музей, філія Львівської галереї мистецтв, пам'ятка є складовою частиною Державного історико-архітектурного заповідника м. Жовкви. Замок є місцем проведення анімаційних заходів. Знаходиться в стадії реставрації. У майбутньому частину приміщень замку планується використати під готель.
2	<u>Золочівський р-н, м. Золочів</u> - комплекс споруд замку 1634 – 1686 рр.	<u>Культосвітні установи:</u> музей-заповідник "Золочівський замок", виставкові зали, філія Львівської галереї мистецтв. Замок є місцем проведення анімаційних заходів, виставок, симпозіумів тощо. <u>Заклади харчування:</u> обідній зал. На території пам'ятки відбувається реалізація сувенірів і різноманітної друкованої продукції про історію Золочева та Золочівського замку.
3	<u>Бродівський р-н, смт. Олесько</u> - замок Даниловичів XIV – XVII ст.	<u>Культосвітні установи:</u> Державний музей-заповідник "Олеський замок", філія Львівської галереї мистецтв. <u>Заклади харчування:</u> ресторан "Гридняця". Замок є місцем проведення конференцій, семінарів та фестивалів. На території пам'ятки відбувається реалізація сувенірів і різноманітної друкованої продукції про історію Олеська, Олеського замку та інших замків Західного регіону України.
<i>Закарпатська область</i>		
4	<u>Мукачівський р-н, м. Мукачеве</u> - замок "Паланок" XIV – XVIII ст.	<u>Культосвітні установи:</u> історичний музей, картинна галерея, художній салон, виставка "Дерев'яні церкви Закарпаття". <u>Заклади харчування:</u> кав'ярні. Замок є місцем проведення анімаційних заходів. На території пам'ятки відбувається реалізація сувенірів і різноманітної друкованої продукції про історію м. Мукачеве та Мукачівського замку.
5	<u>Ужгородський р-н, м. Ужгород</u> – замок X-XVI ст.	<u>Культосвітні установи:</u> Закарпатський краєзнавчий музей <u>Заклади харчування:</u> дегустаційний зал. Замок є місцем проведення анімаційних заходів. На території пам'ятки відбувається реалізація сувенірів і різноманітної друкованої продукції про історію Ужгорода та Ужгородського замку.
<i>Чернівецька область</i>		
6	<u>Хотинський р-н, м. Хотин</u> - комплекс споруд фортеці XI – XVII ст.	<u>Культосвітні установи:</u> Державний історико-архітектурний заповідник "Хотинська фортеця". <u>Заклади харчування:</u> кав'ярня. На території заповідника є діюча православна церква XIX ст. Фортеця є місцем проведення анімаційних заходів, тематичних виставок. На території пам'ятки відбувається реалізація сувенірів і різноманітної друкованої продукції про історію Хотина та Хотинської фортеці.
<i>Тернопільська область</i>		
7	<u>Збаразький р-н, м. Збараж</u> – замок 1631 р.	<u>Культосвітні установи:</u> складова частина <i>Національного заповідника "Замки Тернопілля"</i> , музей трипільської культури, етнографії, скульптури, зброї. Замок є місцем проведення анімаційних заходів. На території пам'ятки відбувається реалізація сувенірів і різноманітної друкованої продукції про історію Збаража та Збаразького замку.
<i>Хмельницька область</i>		
8	<u>Кам'янець-Подільський р-н, м. Кам'янець-Подільський</u> - комплекс Старого замку X – XVIII ст.	<u>Культосвітні установи:</u> Історико-краєзнавчий музей, складова частина заповідника „Кам'янець”. <u>Заклади харчування:</u> кав'ярня. Фортеця є місцем проведення анімаційних, святкових та культурно-освітніх заходів, тематичних виставок. На території пам'ятки відбувається реалізація сувенірів і різноманітної друкованої продукції про історію Кам'янець-Подільського та його фортецю.
9	<u>Летичівський р-н, м. Меджибіж</u> - комплекс споруд замку-фортеці	<u>Культосвітні установи:</u> Історичний музей, музей жертв голодомору, складова частина Державного історико-культурного заповідника „Меджибіж”.

	XII, XIV – XVI ст.	Фортеця є місцем проведення анімаційних, святкових та культурно-освітніх заходів.
Збережені середньовічні замки або фортеці, не використовуються з метою рекреації та туризму		
<i>Закарпатська область</i>		
1	Мукачівський р-н, смт. Чинадійово - замок Сент-Міклош XVII ст.	Замок знаходиться в оренді, реставрується.
<i>Львівська область</i>		
2	Перемишлянський р-н, с. Свірж – замок кінця XV ст.	Замок є місцем проведення мистецьких заходів. Пам'ятка реставрується. Замкове приміщення планується використовувати як Будинок творчості для українських архітекторів. Навколо замку зберігся парк.
<i>Тернопільська область</i>		
3	Тернопільський р-н, м. Тернопіль - старий замок с. XVI - п. XIX ст.	У приміщенні замку розміщена спортивна школа. Пам'ятка потребує ремонтно-реставраційних робіт. Планується розмістити музей історії м. Тернопіль.

До заповідників, створених на основі одного видатного ансамблю або комплексу пам'яток (у даному випадку замок або фортеця) належать:

1. Музей-заповідник "Золочівський замок" (1986 р.);
2. Державний музей-заповідник "Одеський замок" (створений у 1989 р.);
3. Державний історико-архітектурний заповідник "Хотинська фортеця" (2000 р.).

До заповідників-міст, створених на основі всього історичного центру міста включно з середньовічним замком або фортецею, в досліджуваному регіоні належать:

1. Національний історико-архітектурний заповідник "Кам'янець" (1977 р.);
2. Державний історико-архітектурний заповідник у м. Жовква (1994 р.);
3. Державний історико-архітектурний заповідник у м. Збараж (1994 р.), з 2005 року перейменовано в Національний заповідник "Замки Тернопілля";
4. Державний історико-культурний заповідник "Меджибіж" (2001 р.).

До другої підгрупи увійшли збережені середньовічні оборонні замки та фортеці, приміщення яких сьогодні не використовуються для рекреації і туризму, а туристи можуть їх оглянути тільки зовні. Такі пам'ятки потребують значних ремонтно-реставраційних робіт. У Карпато-Подільському регіоні до цієї групи віднесені: Свірзький, Тернопільський та Чинадієвський замки (табл. 1.).

До другої групи, яка є найчисельнішою, віднесені руїни та залишки середньовічних оборонних замків і фортець. У цій групі виділено три підгрупи. До першої увійшли руїни дев'яти пам'яток у м. Кременець, м. Тереховля та м. Бережани Тернопільської області, у м. Галич Івано-Франківської області, у м. Львів, у с. Старе Село Пустомитівського району та с. Урич Сколівського району Львівської області, у м. Хуст та с. Невицьке Ужгородського р-ну Закарпатської області, які відповідають таких критеріям:

а) є визначними середньовічними оборонними спорудами (руїни замків у м. Галич, м. Кременець, м. Тереховля, м. Львів, с. Урич, с. Старе Село);

б) є пам'ятками національного значення;

в) є популярними об'єктами туризму;

г) входять до складу історико-архітектурних заповідників (Національний заповідник "Замки Тернопілля" до якого увійшли руїни замку в м. Тереховля, Національний заповідник "Давній Галич" (створений у 1994 р.) – руїни замку в м. Галич, Державний історико-архітектурний заповідник у м. Львів (1975 р.) – руїни високого замку в м. Львів, Державний історико-архітектурний заповідник у м. Бережани (2001 р.) – руїни замку в м. Бережани, Державний історико-культурний заповідник "Тустань" (1994 р.) – залишки наскельного міста-фортеці в с. Урич Сколівського району Львівської області, Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник (2001 р.) – руїни замку в м. Кременець);

г) на їх територіях була проведена або триває консервація, реконструкція, впорядкування території тощо (руїни замків і фортець у м. Кременець та м. Бережани Тернопільської області, у м. Галич Івано-Франківської області, у м. Львів та с. Урич Сколівського району Львівської області). Наприклад, згідно з проектом реставрації Галицького замку передбачено відновити вцілілі мури, південно-західну вежу та каплицю св. Катерини, відтворити оборонну стіну між вежею та каплицею. У відреставрованій вежі замку буде розміщено експозицію Музею пізньосередньовічного та нового Галича [8];

д) навколорамкові території є місцями відпочинку місцевого населення, туристів та мають об'єкти туристичної інфраструктури (руїни замків та фортець у м. *Теребовля Тернопільської області*, у м. *Львів та с. Урич Сколівського району Львівської області*, у с. *Невицьке Ужгородського р-ну Закарпатської області*);

е) їх території є місцями проведення анімаційних та інших заходів для туристів (руїни замків у м. *Кременець Тернопільської області*, в с. *Старе Село Пустомитівського району та с. Урич Сколівського району Львівської області на території Державного історико-культурного заповідника "Тустань"*. Наприклад, у 2005 році замкова гора Бона у м. Кременець, де збереглися руїни замку XIII-XIV століття (башта з готичною аркою для проїзду та оборонні мури товщиною 2,3 м і висотою 8-12 м), стала місцем проведення фестивалю середньовічної культури "Королева Бона-2005". У 2006 та 2007 роках фестиваль у Кременці відбувся під назвою "Стара фортеця" і вже був проведений зі статусом міжнародного; у 2008 та 2009 роках – під назвою міжнародний історико-туристичний фестиваль середньовічної культури "Стара фортеця". Учасниками фестивалю були гості з Угорщини, Польщі, Німеччини та Білорусі. За період проведення фестивалю туристи могли побачити середньовічні придворні та народні танці; лицарські турніри; групові бої; стрільбу з луків й арбалетів; виставку-продаж предметів побуту, одягу, прикрас, зброї; показ жіночих і чоловічих костюмів XIV-XVI століть (Німеччини – XVI ст., Італії – XVI ст., Англії – XIV ст., Франції – XIV, XV ст., Голландії – XV ст.); піротехнічне шоу тощо. Біля руїн замку завжди до послуг туристів екскурсіводи та продаються сувеніри і різноманітна друкована продукція про історію м. Кременець та його замку.

Особливе місце в цій групі пам'яток належить наскельному місту-фортеці IX-XIII ст. Тустань. На відміну від інших оборонних споруд – ця була створена на скелях [9]. Сьогодні на території Державного історико-культурного заповідника „Тустань“ відкритий музей, в якому відвідувачі можуть оглянути експозицію про наскельне місто-фортецю Тустань, ознайомитися з його історією, дослідженнями, археологічними знахідками тощо. У 2006 р. був започаткований фестиваль української середньовічної культури „Ту Стань!“, який щороку відбувається на території заповідника.

До другої підгрупи увійшли руїни шести замків Тернопільської області в м. *Скалат Підволочиського району, смт. Микулинці Теребовлянського р-ну, с. Кривче Борщівського р-ну, с. Язловець, с. Підзамочок і смт. Золотий Потік Бучацького р-ну та руїни замку в с. Буша Ямпільського р-ну Вінницької області*. Об'єднання цих семи пам'яток в одну підгрупу зумовлено кількома спільними позитивними та негативними рисами. Позитивні: руїни замків у Тернопільській та Вінницькій областях входять до складу Національного заповідника "Замки Тернопілля" і Державного історико-культурного заповідника "Буша" (створеного у 2000 р.). Цей статус передбачає проведення консервації, реконструкції та впорядкування території пам'ятки або здійснення цих робіт у недалекому майбутньому. Такі роботи вже тривають на території Скалатського замку. Спільними негативними рисами для пам'яток цієї групи є: а) як об'єкти туризму вони не є сьогодні популярними та мало відомі громадськості; б) не використовуються в туристичному бізнесі.

До третьої підгрупи віднесені менш відомі руїни або залишки середньовічних замків, які є пам'ятками архітектури національного та місцевого значення, проте їх території не впорядковані, що створює проблеми для їх огляду туристами; не проводяться ремонтно-реставраційні роботи, анімаційні та інші заходи для туристів тощо. До цієї групи належать руїни та залишки середньовічних замків у 38 населених пунктах: Вінницької області (м. *Бар*, м. *Хмільник*, м. *Шаргород*, с. *Озаринці Могилів-Подільського р-ну*, с. *Селище Тиврівського р-ну*); Закарпатської (м. *Виноградів*, смт. *Королеве Виноградівського р-ну*, с. *Квасове Березівського р-ну*, с. *Середнє Ужгородського р-ну*); Івано-Франківської (м. *Надвірна*, с. *Пнів Надвірнянського р-ну*, с. *Раковець та смт. Чернелиця Городенківського р-ну*, с. *Маріямпіль Галицького р-ну*, смт. *Рожнятів Рожнятівського р-ну*); Львівської (м. *Добромиль Старосамбірського р-ну*), Тернопільської (м. *Бучач*, смт. *Залізі Зборівського р-ну*, смт. *Гусятин*, с. *Сидорів та с. Личківці Гусятинського р-ну*, с. *Висічка*, с. *Кудринці та с. Окопи Борщівського р-ну*, с. *Буданів та с. Долина Теребовлянського р-ну*, с. *Старий Збараж Збаразького р-ну*, с. *Токи Підволочиського р-ну*, с. *Новосілка Заліщицького р-ну*; Хмельницької (м. *Старокостянтинів*, смт. *Летичів Летичівського району*, с. *Зіньків Віньковецького р-ну*, с. *Сутківці Ярмолинецького р-ну*, смт. *Сатанів Городецького р-ну*, с. *Чорнокозинці*, с. *Жванець та с. Рихта Кам'янець-Подільського р-ну*).

Деякі з пам'яток, які дійшли до нашого часу, мають вигляд замково-палацових комплексів. Тому до *третьої групи*, яка складається з двох підгруп, віднесені збережені та частково збережені середньовічні оборонні замки перебудовані у замки-палаці або палаці збудовані на місті замку.

Таких пам'яток на території Карпато-Подільського регіону десять. До *першої підгрупи* віднесені три пам'ятки, які сьогодні використовуються з метою рекреації та туризму (табл. 2). Спільними рисами для них є: проведення ремонтно-реставраційних робіт, повне або часткове впорядкування територій пам'яток та використання їх приміщень. До складу двох замково-палацових комплексів входять створені у минулому парки, які сьогодні є пам'ятками садово-паркового мистецтва.

До *другої підгрупи* віднесені шість палаців, збудованих на місцях замків в XVIII та XIX ст. Це пам'ятки населених пунктів Вінницької області (сmt. Муровані Курилівці Мурованокуриловецького р-ну, с. Чернятин Жмеринківського р-ну), Львівської (м. Червоноград, с. Тартаків Сокальського району) та Тернопільської (с. Коропець Монастирського р-ну, с. Білокриниця Кременецького р-ну). Ці об'єкти не використовуються з метою рекреації та туризму, зокрема в приміщенні палацу с. Білокриниця розміщений Кременецький державний лісотехнічний коледж; у палаці с. Плотича – лікарня тощо. Єдиною пам'яткою, в якій планується провести реконструкцію та створити туристично-відпочинковий центр, є палац у с. Тартаків Сокальського р-ну Львівської області. Пам'ятка передана в концесію приватному інвестору на 49 років [11].

З десяти збережених замків-палаців та палаців регіону найбільш привабливими для туристів є Вишнівецький та Підгорецький. Саме ці пам'ятки сьогодні є об'єктами ремонтно-реставраційних робіт. Наприклад, у Вишнівецькому замку-палаці в кількох вже відремонтованих приміщеннях розташовані невеликі експозиції (в основному етнографічні). Протягом 2002-2006 років замок був місцем проведення Всеукраїнського фестивалю козацької пісні “Байда”. А у 2009 р. в приміщеннях пам'ятки вперше був проведений костюмований бал. До комплексу Вишнівецького замка-палацу входить парк, який був закладений у 1731 р. на території у 218 га. Першоосновою цього парку був природний ліс. Сьогодні в парку росте близько 370 вікових дерев 17 видів, проте основними є 100-літні липи. Основна частина парку втрачена і сьогодні його площа складає тільки вісім гектарів [7]. Парк є пам'яткою садово-паркового мистецтва (охоронний номер 516) [10].

До четвертої групи увійшли руїни та залишки замків перебудованих у замки-палаці або палаців збудованих на місті замку в 13 населених пунктах регіону дослідження: Вінницької області (сmt. Шпиків Тульчинського району), Закарпатської (с. Довге Іришавського р-ну), Львівської (сmt. Поморяни Золочівського р-ну, с. Підгірці Стрийського р-ну), Тернопільської (м. Чортків, с. Ягільниця та с. Колідняни Чортківського р-ну, сmt. Скала-Подільська Борщівського р-ну, сmt. Гримайлів Гусятинського р-ну, с. Нирків (Червоноград) Заліщицького району), Хмельницької (м. Ізяслав Кам'янець-Подільського р-ну, с. Панівці, сmt. Чорний Острів Хмельницького р-ну). Всі пам'ятки цієї групи за ступенем їх використання подібні до пам'яток другої підгрупи другої групи.

Таблиця 2

Рекреаційно-туристичне використання збережених та частково збережених замково-палацових комплексів Карпато-Подільського регіону України

№	Місцезнаходження пам'ятки та час її створення	Сучасне та заплановане використання приміщень і території пам'ятки
<i>Львівська область</i>		
1	<u>Бродівський р-н, м. Броди</u> – комплекс замка-палацу XVII ст.	<u>Культосвітні установи</u> : виставкові зали Бродівського історико-краєзнавчого музею. Збережене приміщення замкового палацу використовується для проведення тематичних виставок. Територія замку-палацу є місцем проведення анімаційних заходів. Пам'ятка потребує значних ремонтно-реставраційних робіт.
2	<u>Бродівський р-н, с. Підгірці</u> – комплекс споруд замка-палацу 1635-1640 рр. та парку XVII ст. – пам'ятки садово-паркового мистецтва державного значення	<u>Культосвітні установи</u> : Музей заповідник "Підгорецький замок", філіал Львівської галереї мистецтв. Пам'ятка знаходиться в стадії реставрації. Планується розмістити музейно-культурний центр.
<i>Тернопільська область</i>		
3	<u>Збарзький район, сmt. Вишнівець</u> – комплекс споруд замка-палацу 1640-1720 рр. та парку XVIII ст. – пам'ятки садово-паркового мистецтва державного значення	<u>Культосвітні установи</u> : є складовою частиною заповідника "Замки Тернопілля", у відремонтованих приміщеннях палацу відкриті музейні експозиції. Територія замка-палацу є місцем проведення мистецьких та анімаційних заходів. Пам'ятка знаходиться в стадії реставрації. Планується створити готельно-відпочинковий комплекс. На території пам'ятки відбувається реалізація сувенірів і різноманітної друкованої продукції про історію Вишнівця та інших замків Західного регіону України.

Висновки. Проведений аналіз сучасного рекреаційно-туристичного використання середньовічних замків та фортець Карпато-Подільського регіону України, а також їх руїн показав, що під музеї частково прилаштовані приміщення – 13,8% пам'яток, заклади харчування – частково приміщення 6,9% пам'яток, місцем проведення святкових і культурно-освітніх заходів, тематичних виставок, конференцій, семінарів, мистецьких та анімаційних заходів є приміщення й території 17,2% пам'яток. Такий низький показник пояснюється, в першу чергу, станом збереження (з 87 тільки 21 пам'ятка є відносно добре збереженою), відсутністю ремонтно-реставраційних робіт, впорядкування територій тощо. Більшість замків, які сьогодні в руїнах, можуть бути з успіхом використанні в туристичному бізнесі, про що свідчать поки-що поодинокі приклади.

Література:

1. Жукова О.В. Замкові комплекси XII-XVII ст. Хмельницької області на сучасному етапі: стан, проблеми збереження і використання [Текст]: дис... канд. іст. наук / О.В. Жукова. — Х., 2007. — 293с.
2. Замки Тернопілля. Галицька брама [Текст] / відповідальний за випуск А.Маціпура. – 2007, №5-6. – Л., 2007. – 48 с..
3. Лесик О.В. Замки та монастирі України [Текст] / О.В. Лесик. – Львів: Світ, 1993. – 174 с.
4. Рунців О. Історико-культурні ресурси Тернопільської області як джерела формування попиту і пропозиції на ринку туристичних послуг [Текст] / О.Рунців // Історія української географії. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – Вип. 17.
5. Рутинський М.Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження: Навчальний посібник [Текст] / М.Й. Рутинський. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.
6. www.lvivgallery.org – сайт Львівської національної галереї мистецтв.
7. www.ukrain.travel.
8. www.davnyihalych.if.ua – сайт Національного заповідника "Давній Галич".
9. www.tustan.com.ua – сайт Державного історико-культурного заповідника „Тустань“.
10. ukrainainkognita.org.ua – перелік природних заповідників, заказників, парків та пам'яток природи Тернопільської області.
11. www.prostir.museum/publications/ua – сайт «Музейний простір України».

Резюме:

Наталія Аніпко. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СРЕДНЕВЕКОВЫХ ЗАМКОВ И КРЕПОСТЕЙ КАРПАТО-ПОДОЛЬСЬКОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ.

Статья посвящена проблеме рекреационно-туристического использования средневековых замков и крепостей Карпато-Подольского региона Украины. На основе анализа их современного использования были выделены четыре группы, куда вошли однородные за этим показателем достопримечательности средневековой оборонной архитектуры – замки и крепости или их руины.

Ключевые слова: рекреационно-туристическое использование, средневековые замки и крепости, руины замков и крепостей, замки-дворцы.

Summary:

Natalia Anipko. CURRENT STATE RECREATION AND TOURIST USE MEDIEVAL CASTLES AND FORTRESSES OF THE CARPATHIAN-PODILSKYI REGION OF UKRAINE.

Paper is devoted to recreational and tourist use of medieval castles and fortresses of the Carpatho-Podilskyi region of Ukraine. Based on their current use of the four groups were identified, which included uniform for this indicator, the sights of medieval defensive architecture – castles and fortresses or their ruins.

Keywords: recreation and tourism use, medieval castles and fortresses, ruins of castles and fortresses, castles, palaces.

Надійшла 23.10.2010р.

УДК 339.5.012

Володимир МАЗУР

ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Розглядається сфера туристичних послуг в світовій торговій структурі. Дослідження економічної сутності міжнародних туристичних послуг, теоретичні і практичні аспекти торгового механізму, формування туристичних послуг в умовах глобалізації. Потенціал України та перспективи розвитку туристичної галузі в контексті розвитку міжнародних туристичних послуг.

Ключові слова: туристичні послуги, світовий ринок туризму, національний туристичний продукт, міжнародний туризм, туристичний бізнес, природно – рекреаційні ресурси, культурно-історичні цінності, в'їзний туризм, асортимент туристичних послуг.